ॐ श्रीगणेशाय नमः ।

अथ पंचक शान्ति कथा प्रारंभ्यते ॥

श्री गरुड उवाच—त्वयैव कथितो मार्गोयाम: परम दारुणः । मोहान्धकार संयुक्तः स्तद्दृशा हिभ्रमार्तिदः ॥१॥ किं न सप्तविंशतिषा नक्षत्रेषु स्वल्पत्वपि । पञ्चके मरणं प्रोक्तं मोक्षान्ते केन- कर्मणा ॥२॥ ब्रूहि मे देव देवेश, लोकानुग्रह काम्यया । [illegible]

श्रीभगवानुवाच—शृणु तार्क्ष्य प्रवक्ष्यामि पंचके- मरणं यदि [illegible] मृतायेनविधानेन सद्गतिं यान्ति मानवाः ॥१॥ पुरा नाभ्यम्बुजाद्विष्णो । ब्रह्मा प्रादुर्भूत खगः । दक्षांगुष्ठाद्ब्रह्मणोस्य दक्षो जज्ञे दृढ व्रतः ॥२॥ दक्ष माज्ञापयामास ब्रह्मा- सर्जन कर्मणि । ततो दक्षोप्य जनय तनूजाः सप्त- विंशतिम् ॥३॥ ताः सप्तविंशति कन्याः सोमाय दत्त वान्तुधः । धनिष्ठाद्याः पंचकन्या शाचा लिम्पितृनस्सताः ॥४॥ उक्ताः पितरं दत्तं पंच-

हवन सामग्री

चूना, धेनु, तिला, सप्तान्नम्

सप्तसस्यं, पञ्चगव्यं, अग्निहे

कण्ठगरा, नानद,

कुम्भ औषधि। १

कुम्भानि ५

खासो ५

तेल के लिये कांस्यपात्र। १

प्रतिमा ४

प्रतिमा लोहे की १

कुम्भ वस्त्राणि ५

१ काला, २ सफेद, जरद, मूँगिया, लाल

मद्य, मूँग, जौ, शाली, पिंग

कलश के लिये कपड़ा छींट

कपास, दूध, दही, समिधा, सर्षाक

लाय, अखरोट, धूप कपूर, घी

सिन्दूर, नारियल, कालातिल, कन्द

६

...पिष्टेनानुलिप्ता ऊर्णा सूत्रेण वेष्टिताः । दर्भे मयाः शव मुख्याः मन्त्र पन्नासनः क्रमात् ॥१५॥ प्रेतवाहः, प्रेतशतः, प्रेतपः, प्रेतभूमिपः । पंचमः प्रेतहर्ताच चितायां स्थापयेच्चतान् ॥१६॥ शिरः स्थानेदक्ष कुक्षौ वामकुक्षौ तथैवच । नाभौ च पादयो र्मध्ये तेभ्यो दद्याद्यसा हुतिम् ॥१७॥ उदकं च ततो दद्या न्नामभिस्तु पृथक् पृथक् प्रेत वाहो धनिष्टायां शवश्चशततारकः ॥१८॥ प्रेताधिपस्तु पूर्वाच उत्तरा प्रेत भूमिपः । रेवती प्रेतहर्ताच क्रमाद्दद्या त्तिलोदकम् ॥१९॥ पात-कान्ते यथा विप्रः शान्तिं कुर्यात्तथा शृणु । आदौ शान्तिं प्रकुर्वीत तत्पश्चा च्चौर्घ्व दैहिकम् ॥२०॥ मूर्तीः स्वर्णमयीः कुर्या त्स्थापकेन पृथक् पृथक् । कलशान्पञ्च वै कुर्यात् स्व स्व मन्त्रैः प्रपूजयेत् ॥२१॥ पंच रत्न समा युक्तान् वासोलंकार वेष्टि-तान् । तिलाश्चगां हिरण्यं च दद्याद्दोष प्रशान्तये ॥२२॥ पञ्च मन्त्रैः जपं कुर्या द्दानं होमं ततः परम् । पञ्चगव्यैः प्रोक्षयीत मंत्रै मंत्रै गृहे गृहम् ॥२३॥ सूतांच बाल वृद्धानां मृतानां पञ्चकेषु वै ।

ततस्तु आहुतीर्दद्याघृतं [illegible] षोडश।
अग्नौ देवी ततः आपो हिरण्या मन्त्र त्रयं ततः ॥३४॥
तस्माच्चतुः ओं शांतिश्च पुरुषसूक्त मेव च।
[illegible] नक्षत्र मन्त्रैश्च जपं होमं सविस्तरम् ॥३५॥
होमैः नव ग्रहैः कार्यं विष्णु पंचादिकं तथा।
कुर्यात्होमं जपं विप्रः यथाकालानु सारतः ॥३६॥
अष्टोत्तर शतं चाज्या हुताः पूर्णा हुती तथा।
एवं समाप्य हवनं धेनु दद्या त्पयस्विनीम् ॥३७
मणि मुक्त स्ववर्णादि सर्वोप करणैः युताम्।
कांस्य पात्रं तैल पूर्णां दद्यात्पंचक शान्तये ॥३८॥
कुशविप्राय दानंतु दद्याच्चैव प्रथक् प्रथक्।
तत्पश्चाद्वैश्वदेवादि कुर्या त्पित्र वलिं वुधः ॥३९॥
अभिषेकं ततः कुर्या त्कलशस्य विसर्जनम्।
भोजयेश्च स्वशक्त्या वा ब्राह्मणान्वेद पारगान् ॥४०॥
वस्त्रादिश्च प्रदातव्यं तेभ्योदद्याश्च दक्षिणाम्।
एवं यः कुरुते पुत्र स्तस्य प्रेतोलभेद्गतिम् ॥४१॥
पालांवृद्धो युवाश्चैव [illegible] योमृतिं व्रजेत्।
तद्विधिंयेनकुर्वन्ति [illegible]स्तेषां प्रजायते ॥४२॥
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन शान्तिं कुर्या वर्षे[illegible]।

—
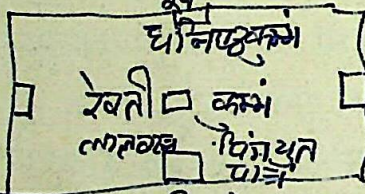
(तुल मोगि) नीराजनार्थं कांस्यपात्रं पृथक्, सर्षप लाजः, अन्नार ५० कर्पूर, घी, सिन्दूर, कृष्ण तिल दूप, कंन्द, श्रीफल, आरि, चन्दन सुरख व सफेद गोदानार्थं वस्त्रम् । दीप २०

अथ पंचक शान्तिः विधिः

आदौ अश्मं चूर्णेन ग्रह मण्डलं मुल्लिख्य ईशाने औषधिकुम्भं दद्यात् ।

पूर्वादि दिक्षु कुम्भ चतुष्कं मध्ये एकं तद्वत् गोदानार्थं वेद चतुष्टयी मुल्लिख्य ततः नैऋत्ये द्वयं ।

१ पूर्वे धनिष्ठा कुम्भं माष पात्र युक्तं (मंहा)

(कृष्ण वस्त्र) स प्रतिमां स वस्त्रं कुम्भौ परिस्थापयेत् ।

मूंगिया—२ दक्षे शतभिषक्कुम्भं मुद्ग पात्र युतं (मुं..

जर्द—३ पश्चिमे पूर्वभाद्रपदा कुम्भं यवं पात्रयुतं (उषक)

रेशम—४ उत्तरे उत्तरभाद्रपदा कुम्भं व्रीहिपात्र युतं (शाली)

लाल—५ मध्ये रेवती कुम्भं प्रियंगु (पिंग) पात्र युतं ,, ,,

ग्रीवाय सहस्राक्षाय मीढुषे । अथो ये अस्य सत्त्वा-
नो हन्तेभ्यो करं नमः । प्रमुञ्च धन्वनस्त्व मुभयोरा-
र्त्न्योर्ज्याम् ॥ या श्चते हस्त इषवः परामताभगवोवप ।
विज्यं धनुः कपर्दिनो विशल्यो वाण वानुत ॥
अनेशन्न स्यपत्र आभूरस्य निषंगधिः ॥ या
ते हेतिः मीढुष्टम हस्ते वभूवते धनुः । तया स्मा-
न्विश्वत स्त्वमयक्ष्मेण परिभुज ॥ परि ते धन्वनो
हेतिरस्मा न्वृणक्तु विश्वतः । अथो य इषुधि स्त
वारे अस्मन्नि धीहितम् ॥ न मांसित आयुधाया
ना ततायधृष्णवे । उभाभ्या मुतते नमो वाहुभ्यां
तव धन्वने ॥ ~~अव तस्य धनुष्ट्वं~~ सह स्राक्ष शते-
षुधे । निशीर्यशल्यानां मुखं शिवोना सुमनाभव ॥
याते इषुः शिव तमा शिवं वभूवते धनुः शिवा
शिरव्या या तव तयानो मृड जीवसे ॥ भगवते
भवाय देवाय, शर्वाय देवाय, रुद्राय देवाय
पशुपतये देवाय, उग्राय देवाय, भीमाय देवाय,
ईशानाय देवाय, ईश्वराय देवाय, महादेवाय,
पार्वती सहिताय परमेश्वराय नमः ॥
यमो दाधार पृथिवीं यमोद्यामुत सूर्यम् यमाय

शान्तिः ॥१॥ युञ्जते मन उत्त युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य वृहतो विपश्चितः । विहोत्रा दधे वायुनाविदेक इन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः ॥१॥ देवश्रुतौ देवेष्वा घोषेथाम् ॥२॥ इदं विष्णुः विचक्रमे त्रेधानिदधे पदम् समूढमस्य पांसुरे ॥३॥ इरावती धेनुमती हि भूतँ सूय वसिनी मनवे दशस्या । व्यस्तुभ्ना रोधसी विष्णवेते दाध्यर्थ पृथिवी मभितो मयूखैः ॥४॥ वैष्णवमसि विष्णुस्त्वोतुभ्नातु ॥ दिवोवा विष्णु उतवा पृथिव्या महोवाविष्ण उरोरन्त रिक्षात् ॥ हस्तौपृणास्व बहुभि र्वसव्यै रा प्रयच्छ दक्षिणादुत सव्यात् ॥५॥ विष्णोर्नु कं वीर्याणि प्रवोचं यः पार्थिवानि विममे रजाँसि । यो, अस्कभाय दुत्तरं सधस्थं विचक्रमान स्त्रे धोरुगायः ॥६॥ विष्णोः पृष्ठमसि, विष्णो रराटमसि, विष्णोः श्नप्त्रेस्थः । विष्णोः स्यूरसि, विष्णोः ध्रुवोसि, वैष्णवमसि, विष्णवेत्वा ॥७॥ प्रतद्विष्णुः स्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठः । यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेष्व धिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा ॥८॥ ततः कुंभ पंचके प्रधानम् ॥

ॐ जय पर्जन्यै नमः इति पश्चिमे ।

उत्तरे उभा. ४--शिवो नामासि स्वधितिस्ते पिता नमस्ते अस्तु मामा हिंसीः, निवर्तयाम्यायुषेऽन्नाद्याय प्रजननाय रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय ॥१॥

अहिरिव भोगैः पर्येति बाहुं ज्याया हेतिं परिबाधमानः । हस्तघ्नो विश्वा वयुनानि विद्वान् पुमान् पुमांसं परि पातु विश्वतः ॥२॥

अहिर्बुध्न्याय नमः, इति उत्तरे—

मध्ये रे. ५—पूषं तव व्रते वयं न रिष्येम कदाचन स्तोतारस्त इह स्मसि ॥१॥

पूषणा अन्वेतु नः पूषा रक्षत्वर्वतः पूषा वाजं सनोतु नः ॥२॥

पूष्णे नमः—इति मध्ये—

औषद कुम्भे प्रदानं—उदुत्तमं०—वरुणाय औषदकुम्भदेवताभ्यः नमः—चतुर्वेदस्वरणाम् प्रथानस्, वषट्, अग्निमीळे, इषे, अग्न आ, शन्नो० तद्विष्णु० । यंत्रादनप्रधानानि ।

इन्द्रा पर्वता० सर्वं—नैवेद्यम् ॥

—

...लिनं कलश पू० कुम्भपञ्चक पू० चतुर्वेद० पू० औषध कुम्भ पूजनं अर्चामहं करिष्ये० ।

एवं मासनाऽऽवाहनादि०—

कुम्भेषु—

औषद कु. दे०—वसूनावाहयिष्यामि, देवा नष्टौ वर प्रदान् । आयान्तु वरदा देवा, वसवः पाप नाशनाः ॥१॥

पूर्वे धं.—धनिष्टामावाहयिष्यामि, नक्षत्रं शारिवल्लभम् । धनिष्टेत्वमिहागच्छ, चरं कर्म प्रसादकम् ॥१॥

दक्षे श.—आवाहनं मया प्रोक्तं, वरुणस्य महात्मनः । ऋक्षं मावाहयिष्यामि, नाम्ना शत-भिषक् शुभम् । आगच्छत्वं शतभिषक् चरंकर्म सुशोभते ॥२॥

पश्चिमे पूभा.—अजैक पादं वरदं, रुद्र मावाहयाम्यहम् । अहिर्बुध्न्य समभ्येहि, जटाजूटोप शोभितं ॥३॥

उत्तरे उभा.—ध्रु वमावाहयिष्यामि, देशे भाद्रपदोत्तरे । एहि त्वं सुमहाभागे, मनभद्र

—

१, मन्त्र स्नान

२, एकविंशति स्नान

३. रुद्र मन्त्र स्नान्

वसोंक्रार नमाय० १६ शन्नो देवी० आपोहिष्टा० तत्सवितुर्व्योः शान्ति० युञ्जते मानाष्टकम० ।

पृष्ठ १२—नक्षत्र मंत्रः० वसो पवित्र मसि० आमोगृह्णा० वसुभ्यः स्वाहा—वरुणस्योत्त० इमंमे० वरुणाय स्वाहा—तत्राहिर्बुं० उपप्रागात् अजैक पदे० शिवोनामासि० अहिरिव० अहिर्बुध्न्याय० पूर्वं-तव० पूपागा० पूष्णे स्वाहा पञ्चायतनम् ।

प्रतिनक्षत्रस्य स्व स्व मन्त्रैः अष्टोत्तर शत होमः० अथवा दशांशं होम येत् ।

वेद ६७ १८२ इन्द्रा पर्वतः० एव मन्त्र होमः आज्य होमः आज्य होमः तर्पणम् अनेन मंन्त्र० आत्मनो० सकुटुम्बस्य पञ्चक शान्ति निमितं गणपति कुमारादयाः प्रीताः सन्तुः ॥

यव तिल होमः—एवमेव-जपादि० तर्पणम्
वेद ६७ २५३ ततो विष्णु पञ्चकं, रुद्रमन्त्रः—देवी सुक्ति- २५० ३०४ रक्षोघ्न मन्त्रान्तं होमं विधाय नैवेद्यं पूर्णान्तं तावत् ॥ ततो गोदानम्—ब्राह्मणं पूजनं-दक्षिणान्तं-कुम्भ पञ्चपूतादिभिः० क्षमा श्लोकं-कुर्यात् ।

1 2 3 4

धान्य (शालीयवा (जौ) प्रियंग (पिंग/मक्का) मकाई

5 6 7

सिगोड आटा गेहूं मक्का (सप्तधान्नम्)

१ मक्का २ मसूर ३ मूंग ४ मटर

५ मुठ ६ कुथ ७ राजमाह (सप्तसस्या)

कलस्य पात्रस्मिन् तेन दर्शनम्-यथा नन्दद् म...
आत्मनः सर्व विघ्न निवारनार्थं आयुरारोग्य ऐश्वर्य
प्राप्त्यर्थं (स कुटुम्बस्य स परिवारस्य) पंचक
मृतस्य असन्दानि निवारनार्थं स्वर्गपदवी प्राप्त्यर्थं
धनिष्ट पंचक शान्ति निमित्तं तैलं परि ...
यास्मिनसः ॥

दत्वा कुम्भान् प्रतिपादयेत्--आदौ धनिष्टा
कुम्भं सावित्राणि० अद्यतात्र० आत्मनः स कुटु-
म्बस्य सपरिवारस्य पंचक दोप शमनार्थं दुष्टारिष्ट
...य शमनार्थं इमं धनिष्टा कुम्भं सदैवतं सान्नं
सहिरण्यं सोपवीतं स दक्षिणं माध्र पात्र युक्त स
मूर्त्ति वस्त्र युग्मः भूषितं ब्राह्मणाय ददानि ॥२

एवं शतभिषक्--पूर्वभाद्र -- उत्तर--रेवती०
ददानि ॥३॥ एतां देवता० ब्राह्मणाच्छिद्रम्० पूर्णां
दत्वा०--वैश्वदेवादि० कलशाच्छिद्रम् औषध कुम्भ
स्नानम् ॥ इतिपंचक शान्ति विधिः ॥

पृष्ठ ३०८